

SYLWETKI ENTOMOLOGÓW**ENTOMOLOGISTS****Członkowie Honorowi Polskiego Towarzystwa Entomologicznego****4. Prof. dr hab. Przemysław TROJAN****w 80. rocznicę urodzin**

22 sierpnia 1929 roku w Pruszkowie pod Warszawą urodził się nestor polskich entomologów – znakomity znawca muchówek i ekolog – prof. dr hab. Przemysław TROJAN, członek honorowy Polskiego Towarzystwa Entomologicznego.

W latach 1942–1944 był uczestnikiem kompletów tajnego nauczania gimnazjum im. W. Górskiego w Warszawie, a następnie uczył się w Liceum Humanistycznym w Gliwicach (1945–1948). W latach 1948–1952 studiował na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego. Już w trakcie studiów podjął pracę w Zakładzie Zoologii SGGW w Warszawie, gdzie pracował do roku 1954. W tymże roku przenosi się do Insty-

Profesor Przemysław TROJAN przed swoim domem na skraju Puszczy Kampinoskiej, Nowe Grochale 2004 r. [Fot. J. BANASZAK]

tutu Zoologii PAN w Warszawie, gdzie pracuje do roku 1958, organizując i pełniąc funkcję kierownika Pracowni Dipterologicznej. Jednocześnie podejmuje studia doktoranckie na Wydziale Biologii UW, rozpoczynając badania nad muchówkami Polski.

Doktorat z zakresu nauk biologicznych broni na Wydziale Biologii UW w roku 1958 na podstawie rozprawy pt. „Nisze ekologiczne ślepaków w Puszczy Kampinoskiej”.

Prace naukową kontynuuje w szeregu kolejnych placówek badawczych. Po doktoracie pracuje na stanowisku adiunkta w Instytucie Ekologii PAN w Warszawie, pełniąc funkcję kierownika Stacji w Dziekanowie Leśnym. Miejsce pracy i sąsiedztwo Puszczy Kampinoskiej sprzyja podjęciu badań nad ekologią populacji zwierząt. Koniec lat 50. i początek 60. XX wieku to początek świetności Instytutu Ekologii PAN i powstawanie Polskiej Szkoły Ekologicznej, pod kierunkiem znakomych nauczycieli – profesorów Kazimierza PETRUSEWICZA i Kazimierza TARWIDA, z której wyszło całe pokolenie polskich ekologów, m. in. rówieśników profesora TROJANA, żeby wymienić profesorów: Romana ANDRZEJEWSKIEGO, Alicję BREYMEYER, Gabriellę BUJALSKĄ-GRÜM, Elżę DĄBROWSKĄ-PROT, Joannę GLIWICZ, Leszka GRÜMA, Zdzisława KAJAKA i wielu innych.

Habilituje się w roku 1963 na Wydziale Biologii UW w oparciu o rozprawę „Koncepcja gatunku w rodzaju *Tabanus* L. W świetle praktyki taksonomicznej”, tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskuje w roku 1971, a profesora zwyczajnego w roku 1982.

W latach 1963–1968 zostaje kierownikiem Zakładu Agroekologii PAN w Turwi, w dawnym woj. Leszczyńskim (obecnie Stacja Badawcza Instytutu Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN). W tym czasie kieruje badaniami nad ochroną środowiska pól uprawnych, produkcją ekologiczną oraz redukcją naturalną szkodników w agrocenozach. Kolejne wyzwanie w pracy organizacyjnej i dydaktycznej podejmuje w roku 1972, organizując Wydział Biologii oraz studia ekologiczne oraz studia z zakresu ochrony środowiska na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach.

W latach 1972–1981 pełni funkcję zastępcy dyrektora ds. naukowych w Instytucie Zoologii PAN w Warszawie, aktywnie uczestnicząc w nowych programach badawczych, tj. jako organizator badań nad regulacją liczebności szkodników w agrocenozach i jako organizator programu badań nad zwierzętami z zakresu ekologii miasta. W tym bardzo aktywnym okresie życia profesor Trojan pełni odpowiedzialne i absorbujące funkcje członka Państwowej Rady Ochrony Przyrody, Państwowej Rady Ochrony Środowiska i Rady Ekologicznej przy MON. Równocześnie w latach 1973–1976 pracuje na etacie profesora w Wyższej Szkole Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach, a w latach 1976–1982 pełni funkcję zastępcy Sekretarza Wydziału Nauk Biologicznych PAN.

W latach 1982–1988 profesor Trojan przechodzi ponownie do pracy w Instytucie Ekologii PAN w Dziekanowie Leśnym, tym razem obejmując funkcję dyrektora tej wielce zasłużonej dla nauki polskiej placówki. Koordynuje badaniami ekologicznymi w Polsce, czemu sprzyja przewodniczenie Komitetowi Ekologii PAN.

Prace badawcze prowadzi również poza granicami kraju: w latach 1982–1999 był stypendystą Museum für Naturkunde Uniwersytetu im. A. Humboldta w Berlinie i Muséum National d’Histoire Naturelle w Paryżu, gdzie prowadził badania nad systematyką i ewolucją muchówek pijących krew. W roku 1991 kolejny raz wraca do pracy w Instytucie Zoologii PAN w Warszawie, gdzie na stanowisku kierownika Pracowni Faunistyki pracuje do roku 1999. W tym czasie prowadzi badania nad różnorodnością struktury i sukcesją ekologiczną fauny. Ukazują się liczne prace z zakresu systematyki i ewolucji Tabanidae.

Dodajmy, że w okresie 1991–1999 jest równocześnie wykładowcą na Studium Doktoranckim Wydziału Leśnego SGGW w Warszawie. Od roku 2000 profesor emerytowany w Muzeum i Instytucie Zoologii PAN w Warszawie.

Profesor Przemysław TROJAN jest autorem 255 publikacji, w tym kilku książek, żeby w tym miejscu wymienić chociażby pierwszy polski podręcznik akademicki „Ekologia ogólna”, którego cztery wydania ukazały się w latach 70. Wydał 15 pozycji z serii „Klucze do oznaczania owadów Polski” i „Fauna Polski”, nieocenione dla badaczy Diptera. Działalność Profesora obejmowała dotychczas trzy główne grupy zagadnień, tj. systematykę i zoogeografię Diptera, faunistykę i ekologię. Przedstawmy krótko główne osiągnięcia profesora.

W grupie zagadnień dotyczących systematyki i zoogeografii dwuskrzydłych były to badania nad muchówkami Polski, które objęły rewizje taksonomiczne i opracowania monograficzne muchówek występujących w faunie Polski, opublikowane w „Kluczach do oznaczania owadów Polski” i w „Faunie Polski”, łącznie 17 monografii. Analiza zmian koncepcji gatunku biologicznego w systematyce owadów na przykładzie rodzaju *Tabanus* L. (Diptera: Tabanidae) wskazała na istnienie prawidłowości w rozwoju tej koncepcji od czasów K. Linneusza do dnia dzisiejszego. Badania nad systematyką i ewolucją ślepek właściwych (Tabaninae) w skali światowej objęły ponad 1500 gatunków. Profesor zastosował tu numeryczny system waloryzacji cech morfologicznych używanych do wyróżniania taksonów ponadgatunkowych. Dokonał nowego podziału podrodziny na 5 plemion, ustalając ich nowe zakresy taksonomiczne. Dla Lepidoselagini, Diachlorini i Tabanini opracował monografie taksonów ponadgatunkowych. Ustalił występowanie kilkunastu rodzajów reliktowych Lepidoselagini na półkuli północnej wykazując, że obok centrum gondwańskiego istniało również holarktyczne, którego śladów nie zdołała zatrzeć epoka lodowa. O jego istnieniu świadczą gatunki reliktowe żyjące w górach na izolowanych stanowiskach oraz na obszarach torfowisk wysokich. W oparciu o chronologię dryftu płyt kontynentalnych półkuli południowej podjął ocenę czasu powstania plemion podrodziny Tabaninae. Ustalił, że formy przejściowe między Lepidoselagini i Diachlorini występują na obszarze Australijskim a nie jak sądzono uprzednio Neotropikalnym.

Faunistyka. Badania nad fauną muchówek Polski, rozpoczęte w 1949 roku, objęły obszary przedstawiające dużą wartość przyrodniczą, szczególnie parki narodowe i rezerwy niżu Polski oraz górskie (Pieniny, Bieszczady). W latach 70. do badań faunistycznych Profesor zastosował metody ilościowe, szczególnie dotyczące analizy struktury fauny. Pozwoliły one na opracowanie obrazu struktury fauny miast oraz typowych ekosystemów jakie występują na siedliskach łąkowych i borowych Polski. Wśród nich na wyróżnienie zasługują badania nad sukcesją zespołów owadów w trakcie rozwoju borów sosnowych w Puszczy Białowieskiej. Opracował też nowe i adaptował dawniej stosowane metody analizy ilościowej zgrupowań fauny. Badania te przeprowadził zespół pracowników Instytutu Zoologii PAN a ich wyniki zostały opublikowane w szeregu opracowań monograficznych. Wyniki dotyczące fauny miast są szeroko cytowane w piśmiennictwie naukowym, również w podręcznikach.

Ekologia. Badania Profesora TROJANA wyjaśniły mechanizm kierujący rozmieszczeniem, aktywnością i intensywnością napadania na ssaki ślepek w pijących krew. Ich obszernie omówienia zawiera monografia M. LECLERCQ „Les mouches nuisibles”. Badania populacyjne i bioenergetyczne przeprowadzone nad gryzoniami pozwoliły na precyzyjne określenie konsumpcji masy roślinnej przez nornika polnego (*Microtus arvalis* PALL.), podstawowego szkodnika upraw rolnych w Polsce. Opracowany nowy model oceny kosztów utrzymania tego nornika zyskał pozytywną ocenę w piśmiennictwie światowym. Badania nad stonką ziemniaczaną objęły tematykę dynamiki i biocenotycznej redukcji liczebności oraz nowy sposób oceny konsumpcji oparty na bilansie energetycznym w kolejnych stadiach rozwoju tego chrząszcza. Pozwoliło to na stwierdzenie, że po 15 latach od momentu inwazji, redukcja naturalna stonki sięga 95-98% a konsumpcja przez nią liści ziemniaka w wielu przypadkach znajduje się poniżej progu szkodliwości. Opracowany też został nowy model oceny białnsów

energetycznych zwierząt, oparty na ocenie działania skumulowanych czynników wpływających na poziom metabolizmu. Badania nad entomocenozami pól uprawnych wyjaśniły wpływ zadrzewień śródpolnych na rozkłady przestrzenne szkodników, drapieżników i pasożytów. Zadrzewienia te stanowią ostoje zimowe dla fauny polnej i miejsce skupiania się fauny pożytecznej. Badania z zakresu agroekologii i ekologii fauny miejskiej stały się podstawą dla opracowania oryginalnej koncepcji homeostazy ekosystemów. Wykazano w niej, że równowaga ekologiczna w obrębie ekosystemów jest utrzymywana w wyniku oddziaływania na siebie czterech podsystemów: producentów, biotrofów, saprotrofów i makrotrofów. Z nich najbardziej rozwinięty jest podsystem biotrofów, w obrębie którego znajdują się liczne, niekiedy o skomplikowanej budowie, łańcuchy pokarmowe. Wydanie książkowe tej pracy ukazało się również w wersji angielskiej.

Prof. TROJAN był promotorem w 12 przewodach doktorskich, trzech jego współpracowników wyhabilitowało się. Jest członkiem PTEnt., członkiem Nowojorskiej Akademii Nauk (od 1999 roku), członkiem Zarządu Fundacji Kobienców Wschodnich, Komitetów Redakcyjnych Polish Journal of Ecology, Polish Journal of Entomology i Fragmenta Faunistica.

Profesor TROJAN ma również piękną kartę z czasów okupacji niemieckiej. W latach 1943–1944 był Harcerzem Szarych Szeregów, zastępowym drużyn im. Zawiszy Czarnego (łąčność, kolportaż prasy podziemnej, wywiad wojskowy). Uczestnik powstania warszawskiego. Współorganizator pierwszej placówki Harcerskiej Poczty Polowej na obszarze Śródmieście Północne, następnie łącznik dowódcy plutonu wydzielonego Kedywu „Kolegium B”, a po kapitulacji powstania uciekł z transportu kolejowego, następnie kontynuował naukę na kompletach gimnazjalnych.

Nie mogę w tym miejscu nie wspomnieć o jeszcze jednej okoliczności, godnym podziwu geście Profesora TROJANA. Kończąc niezwykle aktywną działalność naukową i badawczą przekazał całą swoją prywatną bibliotekę młodej uczelni bydgoskiej – Uniwersytetowi Kazimierza Wielkiego (wówczas jeszcze pod nazwą Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego). Uczynił to pod wpływem wizyty w Instytucie z okazji konferencji zorganizowanej przez mnie w roku 2002 na temat wysp środowiskowych. Krótco po tym spotkaniu otrzymałem list od Profesora, w którym informuje mnie o swojej ważnej decyzji. Przytoczmy słowa, pisane 26 X 2001 roku:

„Spacer po waszym Instytucie był dla mnie bardzo pouczający. [...] Wy udowodniłiście, że sukces zawsze i w każdych czasach należy tylko do wytrwałych i nieustępliwych, którzy wiedzą co chcą osiągnąć. Gratuluję tym wszystkim, których wysiłek złożył się na ten sukces. Nie oglądałem waszej biblioteki, nie wiem więc nawet czy istnieje, jeśli jednak macie wspólny księgozbiór, mogę zaproponować mój wkład do niego w postaci księgozbioru ekologicznego, oczywiście wszystko przekazane w całości nieodpłatnie. Moja działalność naukowa dobiega już końca, mam jeszcze dużo do napisania, będą to jednak raczej wspomnienia, jako że przyszło mi żyć w „ciekawych czasach” i zazwyczaj bez chowania głowy w piasek.”

Profesor dotrzymał słowa i książki z jego prywatnej kolekcji, w liczbie kilkuset, znalazły się w uczelni. Każda z nich otrzymała pieczętę „Dar prof. dr. hab. Przemysława TROJANA” i służy teraz naszym pracownikom i studentom. W nieco późniejszym czasie przekazał też zbiór swoich nadbitek prac ekologicznych liczący 27 obszernych pudeł.

Już ten dość ogólny przegląd życia i działalności prof. Przemysława TROJANA dowodzi niezwyklej wprost aktywności organizacyjnej – w dobrym i dosłownym tego słowa znaczeniu. Niezwykle bogata jest Jego działalność naukowobadawcza – jako entomologa i ekologa. Jako entomolog uzyskał międzynarodową pozycję publikacjami dotyczącymi taksonomi

Diptera, w kraju zaś zasłużył się dodatkowo jako autor aż 15 kluczy do oznaczania wybranych rodzin, stanowiących dla obecnych i kolejnych pokoleń dipterologów podstawowe narzędzie do poznania i badań muchówek.

Równie piękna jest karta Profesora jako człowieka – patrioty, który, gdy była potrzeba, bronił ojczyzny i stolicy przed niemieckim najeźdźcą. Ma też życzliwy stosunek do młodszych kolegów naukowców, którym ofiarował to, co dla każdego badacza jest najcenniejsze i jest do niego wielce przywiązany – swój prywatny księgozbiór naukowy. Dobry, godny wzór do naśladowania.

Długich lat życia w zdrowiu Panie Profesorze!

Józef BANASZAK

Instytut Biologii Środowiska UKW, Bydgoszcz

Wykaz ważniejszych publikacji w układzie chronologicznym

- TROJAN P. 1956: Muchówki – Diptera, Cyrtidae. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa, XXVIII, **23**: 1-17.
- TROJAN P. 1956: Muchówki – Diptera, Erinnidae. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa, XXVIII, **19**: 1-21.
- TROJAN P. 1956: Muchówki – Diptera, Omphralidae. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa, XXVIII, **26**: 1-15.
- TROJAN P. 1957: Muchówki – Diptera, Zeszyt 1 – wstępny. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa, XXVIII, **1**: 1-145.
- TROJAN P. 1958: Muchy i człowiek. PWN, Warszawa. 125 ss.
- TROJAN P. 1959: Muchówki – Diptera, Ślepaki – Tabanidae. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa, XXVIII, **21**: 1-70.
- TROJAN P. 1959: Distributional notes on Ethiopian species related to *Tabanus* L. (Diptera, Tabanidae). *Fragm. faun.*, **8**, 13: 223-226.
- TROJAN P. 1960: Ślepaki (Diptera, Tabanidae) Niecki Nidziańskiej. *Fragm. faun.*, **8**, 18: 285-291.
- TROJAN P. 1961: Łowiki (Diptera, Asilidae) stanowisk kserotermicznych Polski. *Fragm. faun.*, **9**, 10: 109-121.
- TROJAN P. 1962: Analysis of the species concept in the genus *Tabanus* L. (Diptera) as shown by taxonomic practice. *Ekol. pol.*, **A**, **10**, 6: 123-229.
- TROJAN P. 1962: Muchówki – Diptera, Odiniidae, Clusiidae, Anthomyzidae, Opomyzidae, Tethinidae. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa, XXVIII, **54–58**: 1-68.
- TROJAN P. 1963: Muchówki – Diptera, Stratiomyidae. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa, XXVIII, **22**: 1-72.
- TROJAN P. 1965: Intrapopulation relations and regulation of numbers in small forest rodents. *Ekol. pol.*, **A**, **13**, 11: 143-168.
- TROJAN P. 1967: Muchówki – Diptera, Bujanki – Bombyliidae. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa, XXVIII, **24**: 1-44.
- CHŁODNY J., GROMADZKA J., TROJAN P. 1967: Energetic budget of development of the Colorado beetle *Leptinotarsa decemlineata* SAY (Coleoptera, Chrysomelidae). *Bull. Acad. pol. Sci., Cl. II*, **15**, 12: 740-747.
- KARG J., TROJAN P. 1967: Redukcja naturalna i szkodliwość stonki *Leptinotarsa decemlineata* SAY w Polsce. [W:] Konferencje o skutkach okopanin III, t. 1, Praha: 7-23.
- TROJAN P. 1968: Agrocenoza jako biologiczny układ produkcyjny. *Pol. Pismo ent.*, **38**, 3: 647-655.

- TROJAN P. 1968: Egg reduction of the Colorado beetle (*Leptinotarsa decemlineata* SAY) as a hunger-dependent reaction. *Ekol. pol.*, A, **16**, 6 : 171-183.
- TROJAN P. 1969: An ecological model of the costs of maintenance of *Microtus arvalis* (PALL.). [W:] PETRUSEWICZ K., RYSZKOWSKI L. [eds]: Energy flow through small mammal populations, Warszawa: 113-122.
- TROJAN P. 1969: Energy flow trough a population of *Microtus arvalis* (PALL.) in an agrocenosis during a period of mass occurrence. [W:] PETRUSEWICZ K., RYSZKOWSKI L. [eds]: Energy flow through small mammal populations, Warszawa: 267-279.
- TROJAN P. 1970: Muchówki – Diptera, Łowiki – Asilidae. *Klucze oznacz. Owad. Pol.*, Warszawa, XXVIII, **27**: 1-89.
- TROJAN P. 1970: Muchówki – Diptera, Therevidae. *Klucze oznacz. Owad. Pol.*, Warszawa, XXVIII, **25**: 1-28.
- GROMADZKI M., TROJAN P. 1971: Estimation of population density in *Microtus arvalis* (PALL.) by three defferent methods. *Ann. zool. fennici*, **8**: 54-59.
- TROJAN P. 1972: *Ekologia. Część I. Wstęp do ekologii. Bioklimatologia ekologiczna.* Wyd. U. Ś., Katowice. 149 ss.
- TROJAN P. 1975: *Ekologia ogólna.* PWN, Warszawa. 419 ss.
- PISARSKI B., TROJAN P. 1976: Zoocenozy obszarów zurbanizowanych. *Wiad. ekol.*, **22**, 4 : 338-344.
- TROJAN P. 1978: Pojęcie równowagi ekologicznej ekosystemów. *Kosmos*, **27**, 2: 139-149.
- TROJAN P. 1979: Tabanidae, Ślepak (Insecta: Diptera). *Fauna Polski*, Warszawa, **8**: 1-309.
- TROJAN P. 1980: Współczesne problemy faunistyki. *Wiad. entomol.*, **1**, 1: 3-14.
- TROJAN P. 1980: Homeostaza ekosystemów. *Ossolineum*, Wrocław. 149 ss.
- STENSETH N. Chr., FRAMSTAD E., MIGULA P., TROJAN P., WOJCIECHOWSKA B. 1980: Energy models for the european common vole (*Microtus arvalis* PALL.): energy as limiting resource for reproductive output. *Oikos*, **34**: 1-22.
- TROJAN P. 1981: Diptera Tabanomorpha of Warsaw and Masovia. *Memorab. zool.*, **35**: 3-31.
- TROJAN P. 1984: *Ecosystem homeostasis.* PWN, Warszawa, dr W. Junk Publishers. 132 ss.
- TROJAN P. 1985: *Bioklimatologia ekologiczna.* PWN, Warszawa. 255 ss.
- TROJAN P. 1990: *Hybomitra (Sipala) segui*, une nouvelle espèce endémique de la Région méditerranéenne (Diptera: Tabanidae). *Ann. Soc. ent. France, (N.S.)*, **26**, 3: 427-430.
- TROJAN P. 1991: Diptera Tabanidae de Nouvelle Calédonie. Révision des Diachlorini et nouvelles données sur le taons. *Mém. Mus. natn. Hist. nat.*, A, **149**: 251-277.
- TROJAN P. 1991: Neubeschreibung von „*Tabanus*” *acallus* SZILADY, 1926 und seine systematische Stellung innerhalb der Diachlorini (Diptera, Tabanidae). *Dt. ent. Z., N.F.*, **38**, 4–5: 345-347.
- TROJAN P. 1992: Analiza struktury fauny. *Memorab. zool.*, **47**: 1-121.
- TROJAN P., BANKOWSKA R., CHUDZICKA E., PILIPIUK I., SKIBIŃSKA E., STERZYŃSKA M., WYTWER J. 1994: Secondary succession of fauna in the pine forests of Puszcza Białowieska. *Fragm. faun.*, **37**, 1: 3-104.
- TROJAN P. 1994: Supraspecific taxa of Tabaninae (Diptera: Tabanidae). I. The definition of the subfamily and its tribes. *Ann. Upper Silesian Mus., Entomol.*, **5**: 53-67.
- TROJAN P. 1994: Supraspecific taxa of Tabaninae (Diptera: Tabanidae). II. The tribe Lepidoselagini and its taxonomic division. *Ann. Upper Silesian Mus., Entomol.*, **5**: 97-172.
- TROJAN P., WYTWER J. 1994: Effect of age differentiation of the pine forest of Puszcza Białowieska on faunal resources and diversity. *Fragm. faun.*, **38**, 2: 333-338.
- TROJAN P. 1995: The lines of secondary succession of fauna in pine forests of the Białowieża Primeval Forest. [W:] PASCHALIS P., RYKOWSKI K., ZAJĄCZKOWSKI S. [eds]: Protection of forest ecosystem biodiversity of Białowieża Primeval Forest. Warsaw: 153-163.

- TROJAN P. 1995: Occurrence of Rhagionidae, Therevidae and Asilidae (Diptera) in the pine forests of the Berezinsky Biosphere Reserve. *Fragm. faun.*, **38**, 3: 187-189.
- TROJAN P. 1996: The relict forms of Lepidoselegini (Diptera: Tabanidae) in the Holarctic Region. *Fragm. faun.*, **39**, 18: 259-266.
- TROJAN P., IWAN D., WYTWER J. 1997: Morphological relations between the tribes of the subfamily Tabaninae (Diptera: Tabanidae). *Pol. Pismo ent.*, **66**, 3-4: 277-290.
- TROJAN P. 1997: Distribution pattern of Diachlorini s. str. (Diptera: Tabanidae). *Fragm. faun.*, **40**, 6: 59-71.
- TROJAN P. 1997: Transantarctic relations of Diachlorini s. str. (Diptera: Tabanidae). *Fragm. faun.*, **41**: 169-189.
- TROJAN P. 1998: Dwie hipotezy o rozprzestrzenianiu się gondwańskich Tabanidae a datowanie dryftu kontynentów. *Dipteron*, **14**: 15.
- TROJAN P. 1998: Nowe perspektywy w badaniach entomofaunistycznych. [W:] 43 Zjazd Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, Poznań, 4-6 września 1998, Materiały zjazdowe. *Wiad. entomol.*, **17**, Suppl.: 137-155.
- TROJAN P. 1998: Supraspecific taxa of Tabaninae (Diptera: Tabanidae). III. The tribe Diachlorini and its taxonomic division. *Ann. Upper Silesian Mus., Entomol.*, **8-9**: 5-91.
- TROJAN P. 1998: Faunistic studies in Poland – historiography and stages of development. *Fragm. faun.*, **41**, 10: 139-150.
- TROJAN P. 2000: The meaning and measuring of species diversity. *Fragm. faun.*, **43**, 1: 1-12.
- TROJAN P. 2001: Rhagionidae – Asilidae. [W:] Gutowski J. M., Jaroszewicz B. [red.]: *Katalog fauny Puszczy Białowieskiej*. Instytut Badawczy Leśnictwa, Warszawa: 278-281.
- TROJAN P. 2001: Scenopinidae, Bombyliidae. [W:] Gutowski J. M., Jaroszewicz B. [red.]: *Katalog fauny Puszczy Białowieskiej*. Instytut Badawczy Leśnictwa, Warszawa: 282.
- TROJAN P. 2001: Supraspecific taxa of Tabaninae (Diptera: Tabanidae). IV. The tribe Tabanini and its taxonomic division. *Ann. Upper Silesian Mus., Entomol.*, **10-11**: 31-62.
- TROJAN P. 2002: First discovery of Bouvieromyiini (Diptera: Tabanidae, Chrysopsinae) in Baltic amber. *Annales zool.*, **52**, 2: 257-270.
- TROJAN P., SMOLEŃSKI M. 2002: Ocena różnorodności gatunkowej w złożonych układach ekologicznych. [W:] Banaszak J. [red.]: *Wyspy środowiskowe. Bioróżnorodność i próby typologii*. Wyd. Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz: 261-275.
- BANASZAK J., BUSZKO J., CZACHOROWSKI S., CZECHOWSKA W., HEBDA G., LIANA A., PAWŁOWSKI J., SZEPTYCKI A., TROJAN P., WĘGIEREK P. 2004: Przegląd badań inwentaryzacyjnych nad owadami w parkach narodowych Polski. [W:] *Ochrona owadów. Parki narodowe i rezerваты przyrody w Polsce jako naturalne ostoje europejskiej fauny owadów*. *Wiad. entomol.*, **23**, Supl. 2: 5-56.